

Avbrott från värnpliktstjänstgöring -alldeles onödiga eller högst nödvändiga?

Dr Helena Stjärnholm, regementsläkare, infektionsläkare helena.stjarnholm@mil.se
Med dr Åke Thörn, handledare, specialist företagshälsovård, yrkes- och
miljömedicin, allmänmedicin

Projektarbete vid Uppsala Universitets företagsläkarutbildning 2008/2009

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning.....	3
Inledning.....	4
Syfte och frågeställningar.....	5
Undersökt grupp.....	5
Metod.....	6
Resultat.....	7
Diskussion.....	9
Slutsatser.....	9
Förslag.....	10
Litteraturreferenser.....	10

- Bilaga 1 Frågeformulär
- Bilaga 2 Kommentarer angående värnpliktstjänstgöring
- Bilaga 3 Kommentarer till Försvarsmakten

Avbrott från värnpliktstjänstgöring -alldeles onödiga eller högst nödvändiga?

Dr Helena Stjärnholm, regementsläkare

Med dr Åke Thörn, yrkes- och miljömedicinare, handledare

Projektarbete vid Uppsala universitets företagsläkarutbildning 2008/2009

SAMMANFATTNING

Ca 12% värnpliktiga i Sverige avbryter sin värnpliktstjänstgöring i förtid.

För att studera avbrottsorsakerna närmare utformades denna studie, genom att fånga de värnpliktigas reflektioner i efterhand och jämföra dem med de uppgivna orsakerna och diagnoserna för avbrottet. Hände något mellan mönstring och inryckning som föranledde avbrottet? Hade några av inryckningarna kunnat förhindras? Minskade motivationen fram emot inryckning? Skadade de sig under värnplikten? Studien ämnade även till att undersöka hur de uppfattat sin tid här och Försvarsmakten i allmänhet. De som avbryter är viktiga ambassadörer för Försvarsmakten.

144 av 1187 värnpliktiga vid I19 och A9 i Boden under 2008 avbröt värnplikten i förtid. De som avbröt värnplikten erbjöds svara på en enkät. Studien var en tvärsnittsstudie. Ett formulär hemskickades 3-4 månader efter avbruten värnplikt, och svarsfrekvensen var 62,5%.

Resultaten i studien visade att frekvensen avbrott av psykologiska orsaker var högre jämfört med tidigare riksstatistik från Pliktverket (1). Avbrottsorsakerna som uppgavs vid avbrottet stämde väl med den verkliga orsaken, enligt enkätsvaren. Många var vältränade innan inryckning.

Motivationen minskade innan inryckning. Ytterst få skadade sig i värnplikten så att de var tvungna avbryta, och ett par av dessa skadade sig på fritiden. Vissa hade sådana skador/sjukdomar innan inryckning att de inte alls skulle ha behövt resa till Boden för inryckning. Några hade besvär som undanhölls vid mönstring. Missad utbildning i början av värnplikten var inte gynnsamt för att klara värnplikten, då utbildningen inte gick att ta igen. Majoriteten tyckte att värnplikt kunde rekommenderas. Det fanns ganska få negativa kommentarer om Försvarsmakten (Bilaga 3).

Bättre information från regementet om tjänsten i sig samt vid omplacering vore önskvärt.

Informationshelgen som nu införs vid I19 kommer att förbättra förutsättningarna i många aspekter. Ett förslag till förbättringsarbete är ett standardiserat uppföljningssamtal hos läkare eller kompanisköterska innan hemresan, med feed-back till berörda parter vid lämpliga möten under året.

INLEDNING

Ca 12% (1,3-23,1 %) värnpliktiga i Sverige avbryter sin värnpliktstjänstgöring i förtid (1). Ett avbrott kan leda till omstruktureringar i kvarvarande gruppen, en indirekt kostnad för Försvarsmakten, en tid utan jobb för den som nyss avbrutit, försening av påbörjandet av framtida utbildning, och kanske för vissa, ett oavklarat kapitel - ett misslyckande. För många personer är dock ett avbrott helt nödvändigt, och för en del ett efterlängtat steg mot sitt fortsatta liv. År 2006 mönstrade 42 682 personer, varav 11 508 blev uttagna till värnplikt, vilket utgjorde ca 19 % av männen och 0,6 % av kvinnorna i den årgången. Andelen som mönstrade minskade markant till 17 716 personer totalt år 2007 då Pliktverket startade med en internetbaserad enkät, ”Pliktverkets lämplighetstjänstgöring”, och de som uttogs till värnplikt halverades (5119 personer). Med allt färre värnpliktiga slimmas trupperna, och varje individ blir allt viktigare och ibland svår att ersätta vid avbrott. Det kan skapa frustration hos befälen och i gruppen. Ett allt tydligare mål för soldater är att psykiskt och fysiskt klara av en eventuell utlandsmission och den inriktningen gör att Försvarsmakten ställer höga krav på de värnpliktiga. De som avbryter fungerar förstås också som ambassadörer för Försvarsmakten, och det är inte bra om man lämnat värnplikten med obehag eller obesvarade frågor. Som regementsläkare tar man, som ytterst ansvarig, ställning till om ett avbrott är nödvändigt, i samarbete med befäl, kompanisköterska, psykolog och personalvårdsenhetens medarbetare.

Denna studie gjordes för att titta närmare på den grupp som avbrutit genom att gå igenom orsakerna till avbrottet, eventuella skador som lett till avbrottet, upplevelsen av tiden i värnplikten samt hur de ser på värnplikten i allmänhet. Kan man tidigare fånga upp individerna som sen kommer att avbryta? Det var också intressant att få synpunkter som Försvarsmakten kan ta till sig i hanteringen både på kompaniet och inom sjukvården, som ett förbättringsarbete.

Pliktverket gör varje år statistik på mönstrade och avbrott (1). Det finns ett stort jämförelsematerial via hemsidan från mönstringen år 1996-2007. En studie (2) genomfördes 2007/2008 vid Blekinge Flygflottilj om värnpliktsavgångar med särskilt fokus på psykosociala faktorer. I den studien noterades att psykosociala och somatiska avbrottsorsaker utgjorde hälften vardera. Där tittade man även på avståndet hem och såg att ett kortare avstånd var förenligt med högre frekvens avbrott.

På F21 i Luleå pågår en studie, där man undersöker om mönstringsresultat och testresultat vid inryckning kan förutsäga vilka värnpliktiga som har ökad risk för avbrott och jämför det med sjukbesök till Försvarshälsan. Med anledning av de höga krav man ställer på värnpliktiga kan nämnas att det i en nyligen publicerad artikel (3) redovisas bakgrunden till att Pliktverket fortsätter att ta EKG vid värnpliktsmönstring, för att fånga de som av kardiologiska skäl inte bör göra värnplikt, eftersom soldater är en utsatt grupp (4).

Denna studie gjordes på Sveriges största garnison som tillhör armén, Bodens Garnison (värnpliktiga från Arvidsjaur ej medtagna i studien). Vid I19, A9 och FM Log i Boden arbetar ca 1280 anställda, och ca 1100 värnpliktiga utbildas per år. Regimentet I 19 består av pansarbataljon, jägarbataljon, vinterenhet samt stab och stöddelar. Försvarshälsan är en inbyggd hälsa, och räknas som en stödenhet. Vid Hälso- och sjukvårdsavdelningen (HSA) utförs sjukvård för värnpliktiga vid Företagshälsovården (FHV) ges företagshälsovård för anställda och sjukvård för anställda i mån av tid. Bemanningen vid HSA/FHV är tre läkare, tolv sköterskor, två undersköterskor, biträde, psykolog, sjukgymnast, ergonom, arbetsmiljöingenjör, fyra beteendevetare, två sekreterare, ekonom, administratör samt chef och ställföreträdande chef för Försvarshälsan. Väntetiderna för värnpliktiga är mycket korta.

Försvarsmaktens nya inriktning är att vara ett insatsförsvär, från att tidigare varit ett invasionsförsvär. Värnpliktiga ska alltså ha förutsättningar att klara av en framtida tjänstgöring vid en insatsstyrka utomlands. Sannolikt försvinner i framtiden "plikten" och istället inträder ett frivilligt soldatförsörjningssystem, preliminärt 1 juli 2010. I vissa avseenden kommer den nu skarpa gränsen mellan värnpliktiga och anställda suddas ut, då den nya soldatrekryteringen rör sig om ett anställningsförfarande, men hur det ska se ut är ännu ej fastställt.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Det övergripande syftet var att utreda orsaken till avbrott från värnplikten och hur de upplevt tiden under värnplikten.

Frågeställningarna var:

Hur fördelade sig avbrottsorsakerna i diagnoskategorierna, och kom den verkliga orsaken fram vid avbrottet?

Fanns det identifierbara faktorer som otränade individer, skador i värnplikten, händelser mellan mönstring och inryckning, dålig kamratanda i gruppen, annat missnöje?

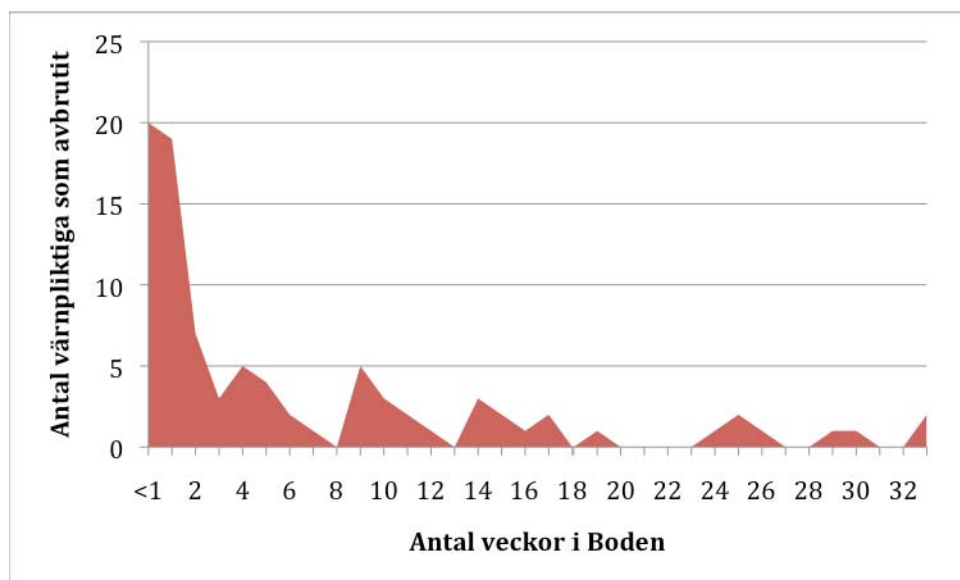
Kunde man ha identifierat några individer innan inryckningen och på så vis kunnat bromsa dem från att måsta komma till orten för att sen avbyta kort tid efter inryckning?

Framkommer synpunkter till oss i Försvarsmakten som vi kan använda oss av i verksamheten?

UNDERSÖKT GRUPP

Studien omfattar de 90 av de totalt 144 värnpliktiga som avbrutit sin värnplikt i förtid, av totalt 1187 som ryckte in under år 2008 vid I19 och A9 i Boden. Avbrottsstatistiken för år 2008 blir i Boden 12%, vilket ligger nära riksgenomsnittet som pendlat kring 11,4-14,2 % under 2000-talet. Personerna var födda år 1987 (majoriteten)-1989 och hade mönstrat år 2006.

6 av de 144 som avbröt var kvinnor, en statistiskt förväntad summa. Majoriteten av avbrotten skedde i början av värnplikten (Figur 1).

Figur 1 Antal fullgjorda veckor i tjänst i Boden som värnpliktig bland enkätsvararna

METOD

Metoden som användes var en tvärsnittsstudie. Ett tresidigt formulär (Bilaga 1) med 34 frågor hemskickades till de 144 som avbröt, 3-4 månader efter avbrottet. Påminnelse hemsändes till de som inte svarat på 2 månader. Frågorna var både av karaktären slutna frågor samt frågor som kunde kommenteras efter angivet svar. Formuläret var kodat med siffra som (endast) jag kunde relatera till person och därigenom finna mer data i patientjournalen. Personerna var informerade om identifikationsmöjligheten. Många av de som avbröt hade jag också träffat vid avbrottet eller som patient dessförinnan.

Första frågan i enkäten var helt öppen, där de fick beskriva med egna ord om varför de avbrutit. Dessa texter genomlästes, och en innehållsanalys gjordes som gick ut på att undersöka om personernas egen uppfattning om avbrottet överensstämde med diagnossättningen i journalen (5, 6).

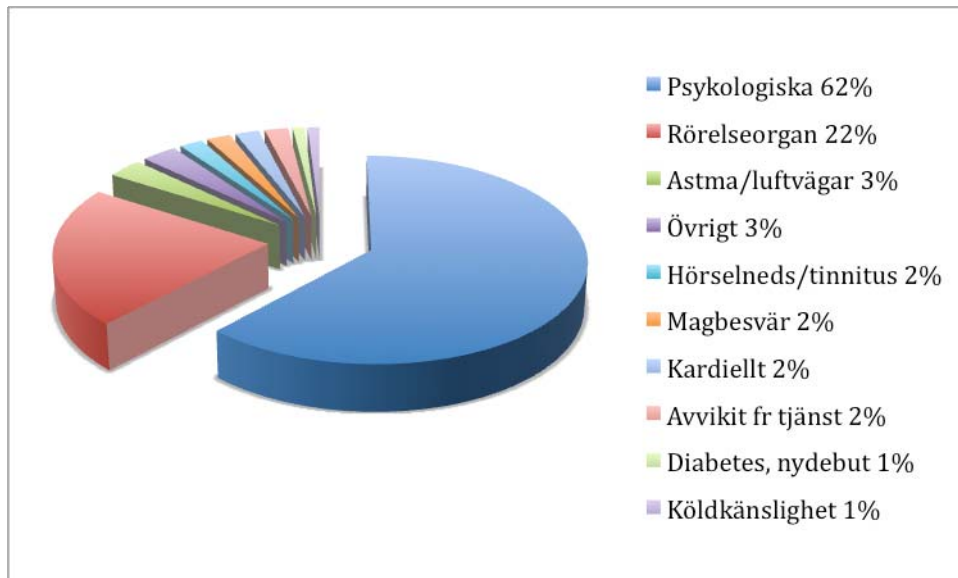
Efterföljande frågor berörde om det fanns ytterligare skäl till avbrottet, hur informationen före inryckning varit, hur det upplevde kamratandan i gruppen och hur de tyckte att befälen varit. Frågorna var av flersvarsalternativ och respektive andel (%) beräknades. Vidare efterfrågades eventuella skador i värnplikten och om de fortfarande har besvär av skador de ådragit sig i värnplikten. I slutet av formuläret fick de ange vad de tyckte om värnplikten, om det hade velat gå vidare som befäl eller till en utlandsmission, och i slutet fick de skriva fritt om det var något de hade att framföra till Försvarsmakten (Bilaga 3). Försvarshälsans datajournal användes för att jämföra med diagnoserna som sattes vid avbrottet.

90 av 144 personer svarade på formuläret, d v s 62,5 %. I den gruppen som avstått från att svara var avbrotten i lätt ökad grad psykologiska orsaker, jämfört med gruppen som svarade på enkäten. Bortfallet på 37,5 % gör studien är i viss mån svårvärderad; då deras synpunkter inte framkommer. De som antas till värnplikt är totalt sett en grupp i grunden friska individer i samma ålder, män i klar majoritet, svenska medborgare, som relativt nyligen avslutat gymnasiet. Då en del bakomliggande faktorer inte alltid framkommer vid mönstring var det svårt att jämföra bakomliggande psykiska faktorer, och det var heller inte möjligt att identifiera socialgruppsstillhörighet. Man hade möjligen kunnat komplettera datainhämtningen och jämföra t ex med några faktorer i mönstringen såsom boendeort, etnicitet, uppmätt muskelstyrka vid mönstringen.

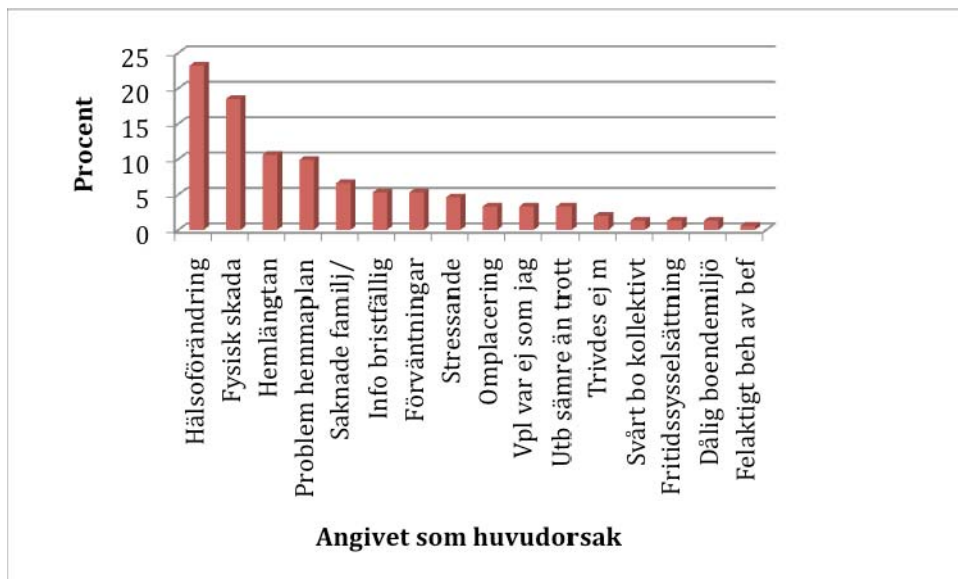
Jag valde att inrikta min studie på de som svarat på enkäten, och resultaten som presenteras baseras på deras enkäter, om inget annat är angivet, samt innehåll från patientjournalerna, framställt utan att röja identiteten hos individerna.

RESULTAT

Diagnoser för avbrott var främst psykologiska och rörelseorganrelaterade, både enligt datajournal (Figur 2) och enkätsvar (Figur 3).

Figur 2 Avbrottsorsaker enligt datajournal hos enkätsvararna

Figur 3 Värnpliktigas egen uppfattning om huvudorsak till avbrott enligt enkätsvar

De psykologiska orsakerna var **enligt datajournal** nästan genomgående ångest, nedstämdhet och sömnstörningar. Det fanns några som uttalade hot om självskada och några som hotade med våld mot omgivningen om de tvingades stanna i värnplikten.

Rörelseorganrelaterade orsaker enligt datajournal (22 %) var från vitt skilda lokalisationer, bla skolios, metacarpalbensfraktur, ryggvärk efter skoterolycka, meniskruptur, knäsmärta, patellarfraktur, nackvärk efter trafikolycka, plantarfasciit, radikulit, lumbago, upprepade svåra nageltrång, Bechterew, spondartrit, diskbräck. Två personer bejakade att de "fejkat" orsak när de ville avbryta, båda dessa fick diagnosen panikångest.

Det var givande att läsa de värnpliktigas egen formulering om avbrottsorsaken, där man tydligt kunde se att den medicinska världen och människans begreppsvärld uttalas i olika termer om samma händelse. Tittar man på de som i journalen fick diagnoser av psykologisk karaktär eller anpassningsstörning kunde man hitta svar som: “magproblem, kändes som jag kunde använt tiden till något bättre”, “fick ej den befattning jag blivit tilldelad”, “ville tjäna pengar, hade det socialt sett inte bra i Boden”, “min psykolog tyckte militärlivet inte var lämpligt för mig”, “utbildningen kändes meningslös, hade massor att göra hemma”, “blev motvilligt utsparkad utan anledning”. Journalanteckningar på en del patienter ur denna grupp beskrevs av läkare och psykolog med symptom på tex sömnstörning och panikångest till följd av upplevelsen.

Bland de som avbröt av somatiska orsaker var det däremot svårare att hitta någon egentolkning som inte överensstämde med medicinska diagnosen.

Genom en kvalitativ analys av svaret på fråga 1 (öppen fråga om avbrottsorsak) kategoriserades svaren in i psykologisk och somatisk avbrottsorsak med undergrupper, och där uppmättes 4 % färre psykologiska orsaker jämfört med diagnoserna i datajournalen, och 4 % ökade orsaker angivna som rörelseorganrelaterade.

Jag noterade att de tre som avbröt pga att de använt droger avstod från att svara på enkäten.

21 % skrev i enkäten att besvären redan fanns vid mönstring. Man fann tidigare svåra livshändelser hos 10 % av de som avbröt, och hade mönstringsförrättarna fått ta del av anamnesen hade personerna sannolikt inte blivit antagna. Dessa personer är inte lätta att hitta vid mönstringen, då de själva sannolikt valt att inte ta upp ämnet.

27 % hade mellan mönstring och inryckning råkat ut för skador, sjukdomar eller allvarliga händelser i livet, där avbrottsorsaken direkt kunde relateras till det nytillkomna.

Många anlände motiverade till mönstring (57 %), men motivationen avtog något vid inryckning (30 %). 41 % var oroliga för att de inte skulle klara av värnplikten innan de ryckte in.

37 % upplevde att informationen innan inryckning var otillräcklig.

Kontakten med befälen angav 79 % som god. 56 % upplevde ett bra bemötande från befälen och 21 % tyckte bemötandet var medmänskligt, medan 23 % tyckte att befälen bemötte dem antingen kyligt eller dåligt.

92 % hittade en kompis i gruppen tidigt och så många som 96 % upplevde god trivsel i sin grupp.

60 % förberedde sig innan värnplikten med att träna olika sporter innan värnplikten.

Få (12 personer, 13 %) skadade sig/överansträngde sig under värnplikten av de som avbröt, och 10 % har kvarvarande besvär, varav 8 % rörelseorganrelaterade.

20 % hade inte fått den utlovade tjänsten, vilket poängterades i flera enkäter som ett stort missnöje.

18 % av de som avbröt hade varit i kontakt med Pliktverket och försökt bromsa inryckning.

Många fick jobb snabbt efter avbrottet: 66 % inom 0-2 mån, och 90 % inom 4 månader.

Sysselsättningen var följande: 80 % hade ett jobb, 7 % studerade, 11 % var arbetslösa och 2 % sjukskrivna när de fyllde i blanketten.

19 % hade kunnat tänka sig en karriär som befäl och 33 % hade gärna velat göra utlandsmission.

Majoriteten (67 %) av de som avbröt tyckte att värnplikt i sig var bra, och kommentarerna på den punkten var rikliga (Bilaga 2). Försvarsmakten fick även några andra allmänna kommentarer på sista frågan i enkäten (Bilaga 3).

DISKUSSION

Vissa avbrott går av förklarliga skäl aldrig att hindra, framför allt då det gäller konkreta skador eller svårigheter till anpassning, då individen måste kunna fungera i gruppen.

Ett tydligt resultat var att andelen psykologiska avbrott har ökat ca 11% jämfört med rikssiffrorna år 2006 (1). Möjligheten är att det rör sig om en lokal avvikelse. Som förväntat ser man i enkätsvaren att några av de som avbröt av psykologiska orsaker även hade vissa kroppsliga besvär som gjorde det svårt att tackla sin totala börda, men då de psykologiska skälen dominerade fick de denna diagnos vid avbrottet. Orsakerna till de flesta av de tidiga avbrotten var att man psykologiskt inte ansågs vara lämpad eller att man missade den viktiga grundutbildningen i början av värnplikten, och detta utbildningsmoment var svårt att återskapa.

I studien noterades 4 % färre psykologiska avbrottsorsaker på fråga 1 jämfört med diagnoserna i datajournalen, till förmån för 4 % fler rörelseorganrelaterade. Detta kan tolkas som att patienten väljer att se sitt primära problem som somatiskt, medan psykolog/läkare efter samtal funnit flera psykologiska svårigheter att hantera de höga fysiska kraven eller hantera smärta och finna motivation till att klara av situationen. Det är förstås en kombination av dessa faktorer som spelat roll för avbrottet.

Några av de värnpliktiga hade troligen kunnat förhindrats rycka in genom optimal kontakt mellan läkare på hemorten, Pliktverket och regementsläkare i ett resonemang med befäl kring den aktuella placeringen. En hel del personer hade varit i kontakt med Pliktverk eller civil läkare. Man måste beakta att det kan vara svårt för civil läkare att känna till arbetsmiljön och de aktuella förutsättningarna på regementet som en soldat inträder i, och ibland är det ändå värt att soldaten provar tjänstgöra med viss observationstid trots att denne rycker in med vissa besvär.

Det är glädjande att se att majoriteten upplevde sig väl behandlade av befälen, samt att nästan alla fann sig i gruppen mycket snabbt. Det borgar för att de lämnat värnplikten med relativt gott mod. Få har kvarvarande besvär som säkert kan relateras till sjukdomar eller skador i värnplikten.

Med tanke på bortfallet i svarsfrekvens på 37,5 % finns ett visst bortfall av synpunkter.

En enkät kan för en del personer vara ett torrt och svårhanterligt sätt att uttrycka sina innersta synpunkter, medan andra kan skriva flödigt. Det är möjligt att enkäten i sig kan ha medfört en möjlighet till känsla om viss ”upprättelse”, eller att få ”skriva av sig” tankar och upplevelser från tiden i värnplikten; denna slutsats är baserad på deras kommentarer. Kommentarererna vi fick i enkäten är värdefulla för oss på lokal nivå som direkt feed-back.

Ett bra komplement i denna studie hade varit djupintervjuer av en mindre grupp, per telefon efter hemkomst. En kontrollgrupp innehållande de värnpliktiga som klarat tiden ut, med deras upplevelser av värnpliktstiden, hade varit värdefull.

SLUTSATSER

Att de psykologiskt orsakade avbrotten var 11% högre 2008 vid I19 och A9 i Boden jämfört med tidigare års riksgenomsnitt var något som utmärkte sig i denna studie. En del avbrott kunde ha förebyggts genom att skapa ett bättre flöde kring förhindrandet av onödiga inryckningar, eftersom en del hade besvär redan vid mönstring, och några hade varit i kontakt med Pliktverket före inryckning om sin situation. Eftersom så lång tid som upp till 1,5 år förflyter mellan mönstring

och inryckning hinner en hel del att hända, och något som bedömts som möjligt vid mönstring kan ha växt i dignitet under denna period. Det är väsentligt att poängtera att alla avbrott inte är av ondo, utan snarare lyckosamma och gynnsamma, för individ, grupp och regemente.

Att omplacering samt för lite information var källa till missnöje kunde konstateras. Ett bra bemötande från befäl under den tid man befinner sig i värnplikten är vad alla ska få känna. På det sättet skapar vi en bra arbetsplats och en rekryteringsbas för Försvarsmaktens uppdrag både inom och utom Sverige. Det fanns många i avbrottsgruppen som kunde ha tänkt sig en karriär i Försvarsmakten som befäl eller på utlandsuppdrag. En hel del (40%) kom fysiskt relativt oförberedda till värnplikten, vilket måste anses som en alldeles för hög andel. Kropp och själ hänger ihop, och för den som överbelastar sig i början och hamnar på efterkälken blir det både psykisk och fysisk press att hinna ikapp med de andra igen, och då kan avbrottsorsaken bli psykologisk som ett beslut att man inte hanterat livssituationen.

FÖRSLAG

Ett steg framåt i detta arbete är att I19 fr o m 2009 har beslutat om att hålla en informationshelg i maj, två månader innan inryckningen i juli 2009. Sådan informationshelg hålls sen tidigare på andra regementen i Sverige, men avståndet och ekonomin har gjort att Boden inte ordnat med informationshelg förut. Värnpliktiga kommer under informationshelgen få möjlighet att besöka sköterska, sjukgymnast, läkare och psykolog vid behov, och även Pliktverket kommer att vara på plats eftersom de fortfarande äger processen innan inryckning. För de som har ekonomiska eller socialt komplicerande faktorer kommer personalvårdsavdelningen att kunna svara på frågor. Idrott och Friskvård kommer att dela ut en träningsbok och inspirera till att ta ansvar för sin egen fysiska förberedelse. Hälso- och sjukvårdsavdelningen delar ut ett egendesignat häfte med hälsoråd och sjukvårdstips, ett häfte som den värnpliktige sen behåller hela värnplikten igenom. Det finns stor förhoppning att denna informationshelg kan lösa några av problemen med onödiga inryckningar. Under denna helg har den blivande värnpliktige möjlighet att se omgivningen och förbereda sig mentalt, få träffa sin kompanisköterska, sina närmaste befäl samt representanter från förra årets värnpliktskull. Den blivande värnpliktige får reda ut om besvär är av så dignitet att de inte bör göra värnplikten, ställa frågor kring sin placering, och de får information och inspiration att förbereda sig fysiskt.

Man kan sedan från Försvarshälsans håll jämföra utfallet av avbrott bland de som kom till respektive de som uteblev från informationsdagen.

Vidare ska man se den värnpliktige som en framtida arbetskamrat och ett respektfullt bemötande ska vara den genomgående kulturen på regementet.

Som led i förbättringsarbete skulle man behöva höra den värnpliktiges synpunkter innan de åker hem, tex med frågeformulär och vid behov samtal, eventuellt djupintervjuer. Resultaten bör sen återföras till dem det berör på ett organiserat sätt. Det är möjligt att skapa förutsättningar till ärligare svar om frågorna kommer från stödfunktionen Försvarshälsan och inte direkt från dem som hållt i utbildningen under värnpliktsåret.

LITTERATURREFERENSER

1. www.pliktverket.se Pliktverkets avbrottsstatistik 1996-2007 samt Uppföljning avgångar 2002 och 2003. Avläst 090310.

2. Johansson R. Undersökning av värnpliktsavgångar på Blekinge Flygflottilj med särskilt fokus på psykosociala faktorer. Göteborg: Sahlgrenska akademien vid Göteborgs universitet; 2007/2008.
3. Wisten A, Jernelöv L, Bäckstrand B, Lövgren T, Löfmark R, Rylander E. Pliktverket fortsätter ta EKG vid värnpliktsmönstring. *Läkartidningen*. 2009;10:672-675.
4. Börjesson M. Militär – ett riskyrke? *Läkartidningen*. 2009;10:668.
5. Granskär M, Höglund-Nielsen B. Kvalitativ innehållsanalys. In: Lundman B, Hällgren Graneheim U, editors, *Tillämpad kvalitativ forskning inom Hälso- och Sjukvård*. Ungern: Studentlitteratur; 2008. p.159-172.
6. Maunsbach M, Delholm-Lambertsen B. Analyse, sammenskrivning og praesentation. *Nordisk Medicin*. 1997;112(6):216-220.

1. Vänligen beskriv med egna ord varför Du avbröt värnpliktstjänstgöringen.

2. Vad var **huvudorsaken** till avbrottet? (Ringa in 1-2 alternativ)

- a. Hälsoförändring
- b. Fysisk skada
- c. Ekonomiska problem
- d. Informationen jag fick före inryckningen var missvisande eller bristfällig
- e. Tjänsten stämde inte alls med mina förväntningar
- f. Trivdes ej med lumparkompisarna
- g. Kände mig felaktigt bemött/behandlad av ett eller flera befäl
- h. Utbildningsmålen stämde inte med befattningskraven
- i. Omplacering
- j. Problem på hemmaplan (familjen, flick/pojkvän)
- k. Hemlängtan
- l. Alltför stressande
- m. Saknade familjen eller flick-/pojkvännen eller kompisarna för mycket
- n. Fältlivet/militära miljön var inte som jag hade tänkt mig
- o. Utbildningen var sämre än jag hade trott
- p. Svårt med det kollektiva boendet
- q. Dålig vi-känsla på luckan / i gruppen / i kasernen / på regementet ...
- r. Inga fritidssysselsättningar som passade mig
- s. Brister i uppläggnings av övningar
- t. Alltför dålig boendemiljö (på kasernen)

3. Vilka **ytterligare orsaker** fanns det till avbrottet? (Använd bokstäverna ovan, ange gärna **flera alternativ**.)

4. Var avbrottsorsaken egentligen **något annat än det som framkom** när Du pratade med läkare/psykolog/befäl?

5. Hur många **veckor** var Du värnpliktig totalt? _____veckor.
6. Hur många mil **resväg enkel väg** hade Du hem från Boden? Ringa in:
0-15 mil 16-35 mil 36-65 mil 66-120 mil Mer än 120 mil
7. Hade Du **egen lägenhet** på hemorten under värnplikten? **JA / NEJ**
8. Fanns besvären, som föranledde avbrottet, **redan vid mönstringen**?
JA / NEJ
9. Hur **motiverad** till värnplikten var Du vid **mönstringen**? Ringa in:
Mycket ganska likgiltig omotiverad
10. Hur **motiverad** var Du vid **inryckningen**? Ringa in:
Mycket ganska likgiltig omotiverad
11. Var Du **orolig** innan inryckningen att Du **inte skulle klara av hela värnplikten**? Ringa in: **JA / NEJ**
- Om JA, varför?**
- _____
- _____
12. **Tränade Du** någon idrott halvåret innan inryckningen? **JA / NEJ**
Vilken from av idrott? _____
Hur många träningstillfällen/vecka? Ringa in antalet: **1 2-3 4-6 7 ggr**
13. Hur var **informationen** om värnplikten före inryckningen? Ringa in:
Tillräcklig / Otillräcklig
14. Hur kände Du Dig **första dagen** av värnpliktstjänstöringen? Ringa in det som stämde på Dig:
Nyfiken intresserad glad motiverad rädd förvirrad
15. Hittade Du någon **kompis** tidigt/senare under värnpliktstiden?
Ringa in: **JA / NEJ TIDIGT / SENARE**
16. Hur var **trivseln i gruppen** under värnpliktstiden?
BRA / MEDELGOD / DÅLIG
17. Hur var **kontakten med befälen**? **BRA / MEDELGOD / DÅLIG**
18. Kunde Du **prata med befälen** om Dina besvär? **JA / NEJ**
19. Hur upplevde Du **bemötandet** av befälen i olika sammanhang? Ringa in det som passar: **Bra medmänskligt kyligt dåligt**

20. Pratade Du med någon/några av **kamraterna i gruppen** om Dina besvär? **JA / NEJ**
21. Visste **föräldrarna** om problemet som föranledde avbrottet? **JA / NEJ**
22. Var Du med om någon **olycka, eller skadade Du Dig** i värnplikten? **JA / NEJ** Beskriv om JA: _____

23. Har skada som skett i värnplikten lett till **bestående besvär**? **JA / NEJ**
Beskriv om JA: _____

24. Vad gör du **nu**? Ringa in: **Studerar arbetar arbetslös sjukskriven annat:** _____
25. **Hur snabbt** efter avbrottet började Du jobba/studera/annan sysselsättning? Ringa in: **0-1 mån 1-2 mån 3-4 mån mer än 4 mån**
Med **vilken sysselsättning**? _____
26. Hade Du **velat** vara kvar i värnplikten? **JA / NEJ / VET INTE**
27. Upplever Du att Du **kunnat** vara kvar i värnplikten trots Dina besvär?
JA / NEJ / VET INTE
28. Hade Du velat gå vidare till **yrkesofficer**? **JA / NEJ / VET INTE**
29. Hade Du siktat på en tjänst vid **utlandsmission**? **JA / NEJ / VET INTE**
30. Om Du hade "tvingats" vara kvar i värnplikten, vad hade Du då gjort?

31. "Fejkade" Du problem för att få sluta? **JA / NEJ**
32. Hade Du **kontakt med Pliktverket innan inryckningen** för att få slippa inryckningen av någon orsak (tex studier, jobb, eller att Du inte mådde riktigt bra)? **JA / NEJ** Berättade Du orsaken i sådana fall för Pliktverkets personal? **JA / NEJ**
33. Skulle Du **rekommendera andra** att göra värnplikten? **JA / NEJ**
Varför? (svara gärna oavsett om JA/NEJ) _____

34. Är det **något annat Du vill förmedla** till oss vid I19/A9 i Boden, till HSA (Hälso och sjukvårdsavdelningen), eller till Försvarmakten rent allmänt? _____

VARMT TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

Vänligen posta snarast till oss i bifogat kuvert.

Med vänlig hälsning, Helena Stjärnholm, Regementsläkare.

” Skulle Du rekommendera andra att göra värnplikten? Varför?”

JA:

(Nedsanstående JA-svar är från 60 personer. Meningarna är satta tätt efter varandra för att få plats, och lika meningar har ej upprepats.)

En bra erfarenhet, en del skulle verkligen behöva det, intressant, en bra merit. Träffa nya kompisar plus att man lär sig mycket. Sammanhållning och disciplin.

En kul/nyttig/rolig upplevelse. En god upplevelse för den som passar in. Den lilla tid jag var där så var det jättekul och människorna var jättetrevliga.

Personlig utveckling, bra utbildning, fin kamratskap. Otrolig upplevelse och kamratanda. Väldigt lärorikt, de vänner man får samt roligt. Livserfarenhet.

De som är motiverade att göra lumpen ska få göra det, även folk m dålig syn o hörsel

Om det är något de brinner för så är det en speciell upplevelse. Träffa nya kompisar.

Troligen en bra upplevelse, man lär sig nog mycket., både om sig själv o andra människor. Man testar sina gränser och utvecklas som människa.

Nyttigt för alla lära sig ansvar och bli självständig. Det är ett ställe att ta vägen efter studenten. Bra fysisk träning och livserfarenhet.

En upplevelse med trevliga människor och nya vänner. Rolig och lärorik upplevelse. Bra för ungdomar utan disciplin och moral, det är något jag värdesätter.

Om man är intresserad kan man alltid försöka. Minne för livet, nära vänner. Det är en sån grej som alla måste uppleva, det är sån känsla.

En erfarenhet, tyvärr så var det instabilt hemma för mig, men att jag hade velat fortsätta.

Skulle vara riktigt kul om allt hade varit i sin ordning hemma och med mig själv.

Givande, utbildande. Det spelar roll minsta grej, det är kul stimulering. En upplevelse utan dess like, på gott o ont. Gemenskap. Grym utbildning. Man lär sig mycket, bra erfarenhet, men måste vara motiverad. Man ska inte måsta fejka på mönstringen för att slippa lumpen. Vill man inte ska det respekteras.

Vänskapen och erfarenheten man får är svår att få ngn annanstans. Mycket bra för vissa, passar inte för alla. Personlighetsbyggande. Äventyr som man bara har en chans att uppleva. Alla bör göra det för Sverige.

NJA:

Roligt och utmanande men för mkt nedskärningar. Om man känner att man har ett år över. Beror på bakgrund och eventuell vapenfri tjänst. Anser inte det är värt slösa ett år i Kronan. Känns inte som det är mycket som motiverar till värnplikt idag men om man vill göra utlandstjänstgöring så. De som vill borde få göra det, de som inte vill slipper.

Föråldrat, fyrkantigt, omänskliga befäl. Samtidigt grymt roligt, bra träning och viktig livserfarenhet.

För mycket krav, disciplin-tjat. Jobbigt vara hemifrån. Anser inte att fördelarna uppväger den bortkastade tiden pga dålig utbildning.

Min utbildning var inte alls som jag föreställt mig, mycket dötid, befälen stängde ut problemen som fanns i grupperna/plutonen och ibland lade de problemen på de värnpliktiga. Befälen var borta länge och vi lärde in fel saker. Fick nästan aldrig feedback. Gjorde man fel fick man inte veta hur det skulle vara för att bli rätt.

Var och en får ta ställning själv. Bara om de är enormt stabila.

Det finns inga pengar i försvaret, bara lekstuga, tjänar mer hemma.

På tok för stressigt, speciellt vid matdags.

Tror intresserad person skulle bli besviken på arbetsuppgifterna och inte bli tillfredsställd.

Endast om det leder direkt till yrkesmilitär, annars bortkastat år av det viktigaste året att ta sig in på arbetsmarknaden.

Värnplikten är i mina ögon ett värdelöst tidsfördriv.

För mkt inriktning mot utlandstjänst.

Försvaret är för inriktat på insatsförsvaret.

Kommentarer till Försvarsmakten (enkätens sista fråga): Bilaga 3, sid 1

(fotnot: HSA= Hälso- och Sjukvårdsavdelningen)

Skicka hem folk som inte mår bra, om ni inte redan gör det.

Bättre koll av problem vid mönstring.

Kontrollera nacken vid mönstring.

De sista dygnen på sjukstugan var underbart. Tack alla som hjälpte mig.

Hade mitt knä orkat skulle jag varit kvar!

Skulle gärna varit kvar om man inte tagit bort min utbildning som var tänkt, dvs MC-ordenans.

Låt individen välja. Försvarsmaktens organisation känns föråldrat, jag välkomnar en ny organisation med individen i fokus.

Av det lilla jag hade att göra med er så skötte ni er helt perfekt.

Tack för mycket fint stöd av er på HSA!

Jag vill tacka för att det fanns mkt kompetent personal o jag vill säga att det INTE var utbildningen eller personalen som var problemet.

Försök bli mer som ett bra företag, respektera de anställda, ge ut information i tid.

Tack för hjälpen, det var först när jag kom i kontakt med er som ngt hände.

Jag upplevde verksamheten som ett skattefinansierat tonårsdagis.

Tack till psykologen jag pratade med, den enda som förstod och jag kunde tala med där. Freedom.

Tackar för den tid jag var hos er, har fått några nya vänner och en del minnen för livet.

Ta hänsyn till de med skador och tvinga inte de med skador prestera lika bra som friska.

Tack för allt stöd jag fått av befäl, pers på HSA, kamrater på luckan o i plutonen.

Acceptera folk som inte mår bra, jag ville gärna göra lumpen men det gick bara inte. Det tog mig 5 v att ta mig hem vilket är för lång tid.

Behandlingen skulle satts in tidigare så kanske inte sjukdomen blivit så långvarig.

Ja, Pliktverket, men den kontakten är redan upprättad. Dessutom skulle jag kunnat vara kvar om sjuksyster varit på sitt kontor åtminstone någon liten gång under helgen!

Befäl måste lyssna bättre. Hade ett befäl bara dumpat besserwisterstilen o lyssnat så hade jag sluppit den extremt jobbiga hjärklappning jag fick leva med i 2 dagar.

Jag blev väldigt bra bemött när jag tog upp mitt problem.

Ni gjorde ert jobb, ett bra jobb i slutändan. Jag är tacksam för min tid i det militära och jag glömmer aldrig vad jag lärt mig.

Vill tacka så mkt för min tid. Alla var så himla trevliga o förstående, TACK!

Alla var väldigt duktiga och trevliga, man kände förtroende.

Jävligt dåligt behandlad när jag fick frisedel. Borde finnas ngn försäkring, inte helt lätt att få jobb på en veckas varsel.

Jag vill tacka all personal på HSA som tagit hand om mig där och vill tacka psykologen som var till en stor hjälp.

Ut med fascistutbildning, in med hård men rättvis utbildning.

Mycket snälla och förstående på HSA.

Jag tyckte befälen och kompisarna var riktigt bra. Jag trivdes inte fast jag försökte.

Tycker varken befälen eller sjukvården tog sitt ansvar när det gäller min skada. Befälen var arga på mig för att jag skadat mig och HSA mm vet jag faktiskt inte alls vad de höll på med.

Försök lyssna på värnpliktiga, alla är inte ute efter frisedel.

Tack för all hjälp under utbildningen.

Besviken som blev hemskickad utan anledning.

Sjuksystemen på mitt kompani var ett jättebra stöd.

Försvarmakten allmänt: Lyssna mer på den värnpliktige om han/hon har något problem fysiskt/psykiskt.